

Взаємодія традиційних і новітніх підходів до вивчення пунктуації у 8 класі

У статті розкрито теоретичні засади вивчення пунктуації у 8 класі загальноосвітньої школи із використанням новітньої лінгвометодичної технології „Інтерація різнотипових підходів до вивчення мови”; з'ясовано актуальність проблематики і завдання наукового дослідження, методологічні засади зіставлення навчальних дій у чотирьох видах мовленнєвої діяльності; з'ясовано окремі дефініції терміна „підхід” і виведено власне трактування цього поняття у методиці навчання мов; описано систему формування пунктуаційний умінь і навичок із застосуванням інтерактивних форм, методів і прийомів у восьмому класі у руслі поєданого використання таких підходів, як комунікативно-діяльнісний, особистісно зорієнтований, соціокультурний, текстоцентричний, компетентнісний.

Ключові слова: інноваційна технологія, інтерація різнотипових підходів, методологічні засади, пунктуація.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Національна доктрина розвитку освіти в центр уваги ставить проблему формування україномовної висококультурної творчої особистості, національних та загальнолюдських моральних цінностей і переконань, наукового світогляду ідеалів, прагнень, уваги, волі, почуттів.

Особистість сучасного учня – це соціокультурна мовно-мовленнєва форма існування психіки людини, яка здатна до саморозвитку та самореалізації, свідомої поведінки та предметної діяльності відповідно до власних стратегій і тактик навчальної діяльності. Тому завдання сучасної загальноосвітньої школи – вчити критично мислити, самостійно креативно – творчо розв'язувати задані вчителем завдання.

Сьогодні у науково-методичних публікаціях учених та вчителів все частіше звертається увага на використання у шкільній практиці різноманітних підходів до вивчення української мови як рідної і як державної. Попри таке активне висвітлення проблема застосування ефективних підходів до навчання української мови і далі залишається відкритою, не дослідженою, що, відповідно, зумовило актуальність теми нашого повідомлення.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У сучасній лінгводидактиці описано системний-комплексний (О.Біляев, С.Караман, В.Мельничайко, К.Плиско, Г.Кирилова), функціонально-стилістичний (М.Пентилюк, П.Кордун, В.Мельничайко, А.Нікітіна, В.Новосьолова, Л.Паламар, Л.Мацько, І.Лопушинський, Г.Дідук), комунікативно-діяльнісний (А.Богущ, М.Вашуленко, Л.Варзацька, М.Пентилюк, Г.Шелехова, Т.Донченко, Н.Голуб, О.Горошкіна, Л.Скурагівський, Г.Дідук, Є.Пасов, С.Ніколаєва, В.Бадер, Т.Окунович, С.Омельченко, О.Глазова, Д.Кобцев, В.Статівка, Г.Михайловська, В.Голобородько, В.Капінос, А.Купалова, Л.Паламар, Е.Палихата, Н.Пашковська та інші), соціокультурний-культурологічний (В.Дороз, В.Кононенко, Г.Дідук, Ж.Горіна, Д.Кобцев, Н.Остапенко, Є.Пасов, Г.Селевко, В.Телія, Н.Мішатіна, Н.Арутюнова, В.Красних, М.Вугам, В.Ваєрс, Л.Кузьміна та інші), когнітивний (М.Пентилюк, О.Горошкіна, В.Дороз, А.Нікітіна, Г.Дідук, С.Караман, О.Караман, Ю.Романенко, Н.Мішатіна, І.Зімняя, Ю.Караулов, О.О.Леонтьєв, В.Маслова, Ю.Степанов та ін.), особистісно зорієнтований, антропоцентричний (А.Богущ, О.Глазова, М.Вашуленко, О.Савченко, О.Хорошковська, Г.Дідук-Ступ'як, Т.Окунович, Г.Шелехова, І.Хом'як та ін.), компетентнісний (А.Богущ, Л.Мацько, С.Караман, О.Глазова, О.Горошкіна, Н.Голуб, Г.Дідук-Ступ'як, Л.Морська, Т.Симоненкова та ін.), текстоцентричний-дискурсивний (Л.Мацько, Л.Варзацька, Н.Голуб, О.Горошкіна, М.Пентилюк, Т.Донченко, Г.Дідук-Ступ'як, Н.Остапенко, Ю.Романенко, Г.Шелехова та ін.).

Важливим для нашого дослідження було з'ясувати концептуальну термінологію, на яку опиратимемося у нашій статті. Дефініції цих термінів є неоднозначними і багатограними, тому спершу подамо деякі із визначень, запропонованих науковцями, котрі прямо чи опосередковано зверталися до цього питання.

Методист Е.Ентоні вважає, що „підхід до навчання мови” є „...сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених уявлень про природу мови і процес оволодіння нею” [12, с. 63].

Згідно з основними вихідними положеннями інноваційних педагогічних технологій, дослідник Г.Селевко трактує „підхід” як комплексний педагогічний засіб, що містить три основні групи таких елементів:

- основні поняття, що використовуються в процесі навчання..., які є головним інструментом мисленнєвої діяльності;
- принципи як вихідні положення або головні правила здійснення педагогічної діяльності...;
- методи і прийоми побудови освітнього процесу... [11, с. 71].

Важливим для нашого дослідження є міркування В.Дороз, що „підхід означає загальну вихідну концептуальну позицію, яка є вирішальною в розгляді та визначенні інших підпорядкованих концептуальних положень, тобто – це стратегія навчання” [7, с. 14]. Підсумовуючи зазначене вище даємо своє трактування цього поняття. На нашу думку, *підхід до вивчення мови є стратегічною концентричною системою, яка включає в себе такі процесуально-змістові складники, як: закономірності, принципи, форми, методи і прийоми роботи з мовно-мовленнєвим матеріалом та сприяє формуванню україномовної висококультурної духовно багаті особистості.*

Завдання проблеми, поставленої у статті, обумовлюються процесом реформування національної освіти, піднесенням ролі української мови і культури в суспільстві, які нерозривно пов'язані, адже загальна культура нації вирішальною мірою залежить від рівня володіння мовою та мовною культурою, тих важливих факторів, які бережуть і творять національну духовність й національну культуру. У зв'язку з цим сучасна школа потребує розробки і впровадження таких підходів до опанування мовно-мовленнєвим матеріалом, які би відповідали потребам розвитку висококультурної мовної особистості, сприяли розкриттю її духовно-емоційних, комунікативно-розумових здібностей [10, с. 32].

Формулювання цілей статті... Мета статті – обґрунтувати теоретичні дані стосовно використання інноваційної лінгвометодичної технології „Інтерація різнотипових підходів до вивчення мови” у процесі вивчення пунктуації учнями 8 класу загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу... Характер цієї лінгводидактичної технології зумовлює необхідність реалізації її не лише на спеціальних уроках розвитку мовлення, а й на заняттях вивчення синтаксичного матеріалу.

Сучасний стан вивчення рідної мови передбачає навчання мови і мовлення не за допомогою окремих ізольованих речень, а текстів різних типів і стилів.

З огляду на це важливо, щоб у процесі застосування комунікативно-діяльнісного, особистісно зорієнтованого, соціокультурного (лінгвоконцептологічного), текстоцентричного (дискурсного), компетентнісного підходів до вивчення кожної мовної теми розпочиналося вправами, які будуються на матеріалі зв'язних текстів, орієнтовна тематика яких представлена у новій програмі з рідної мови [10]. Таким чином, створюються об'єктивні умови для розгляду мовних явищ в їх взаємозв'язках, у контексті словесної творчості. Зв'язний текст при цьому виступає засобом створення мовленнєвих ситуацій, активізації пізнавальної діяльності учнів. До кожного блоку уроків, об'єднаних спільною соціокультурною темою, добираються тематично близькі тексти. Робота над змістом, структурою, мовним оформленням цих текстів дає змогу розв'язати низку комплексних завдань, зокрема, вивчати конкретні мовні явища, розвивати словесну творчість дітей у руслі запропонованої теми. Тематика текстів складена так, щоб рідне слово стало засобом прилучення школярів до духовної культури народу. „Тільки засвоївши думку й почуття, що створили форми мови, дитина справді опановує цю форму і в цій формі дістає ключ до скарбниці народного духу” [5, с. 195].

Освітнє наповнювання технології „Інтерація різнотипових підходів” представляє система текстів і усних висловлювань, зміст яких у своїй основі спирається на вже засвоєні учнями відомості з різних предметів (історії, географії, літератури, іноземних мов, предметів мистецького циклу та ін.) і концентровано віддзеркалює національну культуру українського народу, а також кращі зразки світової літератури.

Взаємозв'язок комунікативно-діяльнісного, соціокультурного, текстоцентричного підходів допомагає у формуванні мовних і мовленнєвих умінь та навичок в учнів. Ми пропонуємо вивчати граматичні, правописні норми на основі текстів різних жанрів, стилів і типів. Текст, будучи одиницею мовлення, сприяє розкриттю конкретної тематики, що містить певну пізнавальну проблему, в основі якої лежить суперечність між життєвим досвідом учнів і відомостями, що відображені у змісті текстів [1, с.18].

Навчання рідної мови ефективно, якщо на кожному уроці засвоюються мовні й мовленнєві знання, формуються навчально-мовні, правописні та комунікативні вміння й навички, розширюється читацький рівень школярів (бо дитина, яка більше читає, краще говорить і пише), збагачується їхній мовний запас, відбувається оволодіння мовною нормою, здійснюється усвідомлення неповторності мовної особистості. Учні одержують зразки комунікативно досконалої мови й навчаються доцільно і правильно використовувати засоби мови для побудови власних висловлювань, а також набувають найрізноманітніших загальнопредметних умінь.

Рідній мові належить особлива роль у вихованні школярів. Згадаймо, як зазначав В.Сухомлинський: „Від культури слова до емоційної культури, від емоційної культури до культури моральних почуттів і моральних відносин – такий шлях до гармонії знань і моральності”; „Убогість слова – це убогість думки, а убогість думки веде до моральної, інтелектуальної, емоційної, естетичної товстошкірості” [4, с.57].

Навчання рідної мови забезпечує інтенсивніший результат порівняно з традиційним розвиток україномовної особистості, лише за умови системноцілісного підходу до реалізації навчальної мети. Остання істотно впливає на мотив навчальної діяльності, оскільки сприяє урізноманітненню навчальних дій, що, в свою чергу, запобігає втомі, викликає інтерес, активізує діяльність учнів і, як показують експерименти, підвищує ефективність навчальної діяльності.

Змоделювати урок можна таким чином: визначення мети організації уроку → аналіз навчального матеріалу → визначення проміжних цілей → відбір дидактичного матеріалу → визначення супровідних цілей → планування видів діяльності і навчальних дій → побудова завдань → організація виконання завдань і відповідно видів діяльності і навчальних дій → результати [6, с.33].

Розглянемо на прикладі, як організовується навчальна діяльність учнів у процесі застосування технології „Інтерація різнотипових підходів до вивчення мови” і як проходить засвоєння лінгвістичних понять, які існують варіанти методичної організації такої діяльності, як відбувається ознайомлення зі структурою поняття, як вирізняються основні ознаки поняття, факту мови та мовлення.

Для опису покрокових дій технології нами взята тема „Відокремлені члени речення у 8 класі”, яка була проведена в контрольному й експериментальному 8-х класах загальноосвітніх шкіл різних регіонів України. Зміст навчального матеріалу з цієї теми містить значення та структуру відокремлених членів речення, правила їх побудови й використання у мовленні для увиразнення комунікативної одиниці тексту – речення. Учні мають засвоїти правильну постановку розділових знаків (коми) для колоритного, логічно-правильного оформлення думки.

Методика пунктуації спирається на традиційні лінгвістичні та лінгводидактичні засади й у зв'язку з новою парадигмою мовної освіти набуває все більше ознак прагматизму, комунікативної зумовленості використання розділових знаків. В історії пунктуації як лінгвістичної науки відомі такі погляди щодо розстановки розділових знаків (принципи пунктуації): *логічний (смиловий), синтаксичний (граматичний), інтонаційний*. Засновники *логічного (смилового)* погляду наголошували на першочерговій ролі розділових знаків як засобів передачі на письмі певного смислу висловлення. *Синтаксичний (граматичний)* погляд на основи пунктуації полягав у врахуванні лише граматичної структури речення, в розумінні розділових знаків як показників синтаксичної будови речення. Основне призначення розділових знаків у відображенні на письмі пауз та ритму висловлення вбачали представники *інтонаційного* погляду на пунктуацію.

Методи і прийоми навчання пунктуації в сучасній школі зумовлені тим, що в реченні органічно поєднані смислові, граматичні й інтонаційні ознаки. Вони взаємопов'язані й зумовлені контекстом, від якого залежить вибір розділового знака.

У більшості випадків розділовий знак вказує і на зміст висловлювання, і на синтаксичне членування, і на інтонаційні особливості. Хоча буває й так, що в конкретному прикладі якась ознака втрачає своє значення. Наприклад, не завжди на місці паузи треба вживати розділовий знак, а відокремлення уточнюючих членів речення залежить від комунікативного наміру й відповідної інтонації.

Навчання пунктуації здійснюється з урахуванням єдності таких лінгводидактичних принципів: зв'язок пунктуації з синтаксисом; зв'язок пунктуації з розвитком мовлення і мислення; зв'язок пунктуації з виробленням навичок виразного читання; принцип міжкультурного взаємозв'язку.

Щоб навчитися правильно ставити розділові знаки, необхідно орієнтуватись у синтаксичних поняттях, розпізнавати синтаксичні явища. Тому пунктуація вивчається в нерозривному зв'язку з синтаксисом. У змісті шкільних програм відбито паралельне засвоєння відомостей з синтаксису й пунктуації, правила використання розділових знаків засвоюються учнями поступово, послідовно, у зв'язку з вивченням синтаксичних тем.

Методика навчання пунктуації спирається на такі *лінгвістичні положення*:

1. За допомогою речення можна висловити комунікативну мету (повідомити, запитати, спонукати до дії). Відповідні розділові знаки в кінці речення (крапка, знак питання) передають мету адресанта й допомагають адресатові мовлення зрозуміти її.

2. Речення може передавати емоції, почуття, що на письмі позначається знаком оклику.

3. Будь-який розділовий знак у кінці речення засвідчує смислову й інтонаційну завершеність речення як мінімальної комунікативної одиниці в структурі тексту.

4. Речення може містити додаткову непередикативну комунікацію за допомогою різних ускладнень – однорідних, вставних, відокремлених членів речення, звертань тощо. Така додаткова інформація позначається на письмі розділовими знаками.

5. Речення зі складною (кілька граматичних основ) граматичною будовою характеризується різними смисловими відношеннями та способами й засобами зв'язку між частинами. В усному мовленні це передається за допомогою різної інтонації, а в писемному – різними розділовими знаками (кома, тире, двокрапка, крапка з комою).

6. Неусталений порядок слів у реченні української мови, розташування непередикативних синтаксичних частин у середині, на початку, або в кінці речення зумовлює використання одинарних і подвійних розділових знаків.

7. Речення може містити дослівно передані чужі думки у вигляді прямої мови, цитат, що виділяються на письмі розділовими знаками також залежно від місця в реченні. Кожна пунктуаційна норма, відображена у формулюванні правила спирається на певну синтаксичну категорію. Тому ознайомленню з пунктуаційним правилом повинно передувати засвоєння синтаксичної теорії.

Покажемо застосування інтеракції різнотипових підходів до вивчення відокремлених членів речення на конкретній програмовій темі у 8 класі.

Тема: Відокремлені обставини

Мета: пояснити правила відокремлення обставин, формувати вміння розпізнавати відокремлені обставини, виділяти їх на письмі, правильно інтонувати речення з відокремленими обставинами; виховувати любов до прекрасного; розвивати увагу, спостережливість, логічне й образне мислення, збагачувати словниковий запас учнів.

Тип уроку: урок формування і засвоєння нових знань.

Обладнання: роздавальний матеріал (картки для роботи в групах і сигнальні картки), музичний запис концерту А.Вівальді „Пори року”, „Рідна мова. Підручник для 8 класу” за ред. проф. М.Пентилюк (2008 р.).

Методи і прийоми: Вступне слово вчителя; інтерактивні методи (робота в групах, лінгвістичні дослідження, лінгвістичне спостереження, лінгвістичний ланцюжок); метод навчально-творчих вправ; методи редагування.

Хід уроку

* Організаційний момент.

* Повідомлення теми, мотивація навчальної діяльності.

Вступне слово вчителя.

Сьогодні в нас незвичайний урок, ми запросили гостю з маленького царства. Хто вона, що це за міні-царство, дізнається з моєї розповіді.

...Жила-поживала обставина. Вона уже якось звикла до того, що разом з означенням, додатком виконувала другорядну роль. Так було тривалий час, але, як кажуть, ніщо не стоїть на місці. От і сімейство обставин розрослося, міцніло. Крім обставин, виражених прислівником, поєднаннями іменника з прийменником, ця родина поповнилася ще одиничними дієприслівниками й дієприслівниковими зворотами. Люди охоче послуговувалися ними, щоб точно й повно висловити власну думку.

Обставина разом з означенням і додатком вирішили хоч якось підкреслити свою значущість, стали вимагати, щоб їх почали виділяти комами. Так виникло маленьке царство, яке назвало себе – Відокремлені Члени Речення. Саме вони виражають додаткове повідомлення, доповнюють основне твердження в реченні, а у вимові їх виділяють інтонацією та паузам!. Проте не подумайте, що сюди потрапили, наприклад, усі обставини. Ні! Щоб стати відокремленим членом речення, слід відповідати певним вимогам. Саме із цими вимогами-правилами ми ознайомимось на сьогоднішньому уроці.

Отже, тема нашого уроку – „Відокремлені обставини”. Ми повинні навчитися знаходити відокремлені обставини, правильно їх інтонувати, уживати відокремлені обставини в мовленні, виховувати почуття прекрасного.

Запис у зошити теми уроку.

*.Сприймання й засвоєння нових знань.

Лінгвістичне спостереження.

• Прочитайте записані на дошці речення і дайте відповіді на запитання. За опрацьованим матеріалом складіть план до теми „Відокремлення обставин”.

№1. Повернувшись із вирію, весна усміхнулась барвистою веселкою.

№2. Повернувшись, весна усміхнулась барвистою веселкою квітів.

№3. Незважаючи на вітри, весна усміхнулась барвистою веселкою.

№4. Як чарівна красуня, весна усміхнулась барвистою веселкою квітів.

*.Виразно прочитайте подані речення. Чи відокремлюємо у вимові певні їхні частини?

*.Яке повідомлення – основне чи додаткове – виражають відокремлені члени речення?

*.Якими членами речення вони виступають?

(Усміхнулася (коли?), повернувшись із вирію – поширена обставина; усміхнулася (коли?), повернувшись – непоширена обставина; усміхнулася (незважаючи на що?), незважаючи на вітри – поширена обставина); усміхнулася (як?), як чарівна красуня – поширена обставина.)

*Яким членом виступає дієприслівниковий зворот у реченні №1?

*Чим виражена відокремлена обставина в реченні №2? (Одиничним дієприслівником.)

*Чим виражена обставина в реченні №3? (Іменником зі словом незважаючи на.)

*Чим виражена обставина в реченні №4? (Порівняльним зворотом.)

*Чи відокремлені ці обставини на письмі?

Учні зачитують і обговорюють складені ними плани до теми.

Робота з підручником.

• Прочитайте теоретичний матеріал до теми уроку і з'ясуйте, які умови відокремлення обставин ще не розглянуті нами.

IV. Закріплення вивченого.

Ланцюжкова гра.

Поясніть значення фразеологізмів. Три з них уведіть у просте речення. Чи слід їх виділити комами? Чому? (*Дієприслівник чи дієприслівниковий зворот у складі фразеологізму не відокремлюємо.*)

Не покладаючи рук, не моргнувши оком, не шкодуючи сил, поклавши руку на серце, не чуючи ніг під собою, не стуливши очей, не привівши себе до ладу.

Робота в групах.

Картка №1

Запишіть речення з обставиною, вираженою одиничним дієприслівником, що вказує на спосіб дії і не відокремлюється.

Він розумів, що, крім матері та діда, всі його недолюблюють.

Тимко сидів задумавшись.

Підвівшись з ослінчика, поволі почвалав на вулицю.

Усупереч зовнішній легковажності, хлопець глибоко переживав образи.

Картка №2

Запишіть речення з обставиною, вираженою дієприслівниковим зворотом.

Він розумів, що, крім матері та діда, усі його недолюблюють.

Тимко сидів задумавшись.

Підвівшись з ослінчика, поволі почвалав на вулицю.

Усупереч зовнішній легковажності, хлопець глибоко переживав образи.

Картка №3

Запишіть речення з відокремленою обставиною, вираженою сполученням прийменника з іншими частинами мови.

Він розумів, що, крім матері та діда, всі його недолюблюють.

Тимко сидів задумавшись.

Підвівшись з ослінчика, поволі почвалав на вулицю.

Усупереч зовнішній легковажності, хлопець глибоко переживав образи. *Додатково двоє учнів-„редакторів” працюють біля дошки.*

Редагування.

Знайти помилки і відредагувати подані речення.

Вийшовши на квіткову галявину, переді мною було море квітів.

Вийшовши на галявину, я побачив море квітів.

Завершуючи роботу, учні розійшлися по домівках.

Про красу рідного краю ми дізнаємося, читавши книги.

Слово вчителя.

Усе частіше крапля за краплею падає з даху. Пахне талою водою. Це „сльози” зими. Розбуджені весною дерева набубнявіли, а деякі викинули перші листочки. Наближається пора весняного цвітіння.

Читання напам'ять вірша Олени Пчілки „Весняні квіти”.

Весна-чарівниця,

Неначе цариця,

Наказ свій послала,

Щоб краса вставала.

І проліски, і травка,

Й зелена муравка,

І кульбаба ясна,

Й фіалочка ясна.

Всі квіти весняні,

Веселі, кохані,

З-під листя виходять,

Голівки підводять

Од сну зимового

До сонця ясного!

V. Підсумок уроку.

Лінгвістична гра „Сигнальні картки”.

„Так” – червона картка, „Ні” – зелена. За кожну правильно підняту сигнальну картку – 1 бал. За вдалий приклад, дібраний до кожної відповіді, – по 1 балу додатково.

- Відокремлюють обставини, виражені одиничним дієприслівником?
- Дієприслівник у складі фразеологізму відокремлюємо комою?
- Відокремлені обставини виділяють у вимові?
- Чи є дієприслівниковий зворот відокремленою обставиною?
- Якщо одиничний дієприслівник стоїть після дієслова-присудка, його відокремлюють на письмі?
- Порівняльний зворот – це завжди відокремлена поширена обставина?

Слово вчителя:

– Слухаючи твори про весну, ми забули про господиню нашого уроку. Тож вислухаймо її.

Інтерактивний метод

Монолог Відокремленої Обставини.

Я Відокремлена Обставина. Я неповторна, ні на кого не схожа і не хочу бути схожою (як, скажімо, на Означення та Прикладку)!

Життя моє, порівняно з іншими мешканцями країни відокремлених членів, напрочуд легке. Якщо виражена дієприслівниковим чи порівняльним зворотом, то почувуюся королевою, бо відокремлююсь на письмі – незалежно від місця перебування в реченні. Якщо я одиничний дієприслівник, то почувуюся гостею на королівському балу: коли сиджу ліворуч від дієслова – присудка, то відокремлююсь, а коли праворуч – ні. Із фразеологізмом у нас настільки тісна співдружність, що коми тут зайві. А ось у сполученні з певними словами на кшталт *усупереч, незважаючи на, за наявності, на випадок, у зв'язку з, завдяки, за відсутності, попри, завдяки, унаслідок, порівняно з* тощо мене відокремлюють як у вимові, так і на письмі. Як бачите, моє життя цікаве й багатогранне.

Рефлексія.

Використовуючи інтеракцію різнотипових підходів (комунікативно-діяльнісного, текстоцентричного, лінгвоконцептологічного-соціокультурного, компетентнісного), пропонуємо сугестивно-креативне завдання:

Написати, використовуючи речення з відокремленими обставинами, лінгвістично-мовленнєвий етюд про весну. Звучить фрагмент музичного твору П.І.Чайковського „Пори року”.

VI. Оцінювання й мотивація навчальних досягнень.

Учні зачитують свої етюди і отримують оцінки за 12-бальною системою оцінювання навчальних досягнень у письмовій формі, а також вчитель мотивує оцінки, одержані за інші етапи уроку.

VII. Пояснення домашнього завдання.

1. Опрацювати §32, С. 247–249.

2. Виписати із тексту української літератури речення з відокремленими обставинами.

Наступним кроком інтеракції комунікативно-діяльнісного, особистісно зорієнтованого, соціокультурного, текстоцентричного та компетентнісного підходів є виконання пошуково-пізнавальних завдань когнітивного характеру, які тренують учнів у виділенні пунктограм при створенні зв'язних висловлювань. Діти набувають умінь визначати види розділових знаків, будувати поширенні і ускладненні речення. Розвивається при цьому також операційна здатність. Крім того, певні операції учень виконує, коли робить пунктуаційний розбір.

Таким чином, на цьому уроці ми формуємо мисленнєво-мовленнєві вміння використовувати розділові знаки у різножанрових, різностильових текстах на аспектичних уроках та уроках формування комунікативних умінь і навичок. Здійснюємо мовно-мовленнєву підготовку, у ході якої реалізуємо різні підходи, які сприяють ефективному засвоєнню поняття про просте і складне речення, повторюється навчальний матеріал, проводиться пунктуаційна робота, формується корекційно-операційна здатність учнів, розвиваються мовлення, інтелект, логічне мислення, емоційна сфера. Спостереження за навчальним процесом у школі переконують, що на уроках розвитку зв'язного мовлення надзвичайно мало уваги приділяється роботі над відбором мовних одиниць. Розв'язання цієї проблеми може бути знайдене тільки при використанні технології „Інтеракція різнотипових підходів” до вивчення мовних одиниць на основі аналізу тексту в єдності змісту й форми.

Висновки... Отже, зіставлення сукупності навчальних дій і видів навчальної діяльності свідчить про те, що дозоване і вдале поєднання різних підходів допоможе ефективно і системно вивчати мовні елементи різних рівнів у чотирьох видах мовленнєвої діяльності, у нашому випадку пунктуації, також у ході описаної роботи досягається ефективніше сприйняття учнями 8 класу на різних етапах уроку кількості навчальних цілей, що врешті-решт сприяє розвитку інтелектуальних та практичних умінь і навичок. Організувати велику кількість навчальних дій і видів діяльності можливо у процесі вивчення мовних одиниць на основі аналізу тексту в єдності змісту і форми, із застосуванням інтерактивних методів роботи. Технологія „Інтеракція різнотипових підходів” допомагає покращити

роботу з текстом, надає змогу урізноманітнювати навчальні завдання, а, отже, реалізувати більше цілей і, що дуже важливо, дати учням мовленнєві зразки, тісніше поєднати цілі вивчення лінгвістичних тем і розвиток зв'язного мовлення учнів, формувати разом із засвоєнням понять і правил комунікативні вміння, систематично проводити роботу з розвитку мовлення. На одному і тому самому уроці під час аналізу тексту учні засвоюють мовні одиниці й правила, набувають різноманітних комунікативних умінь, усвідомлюють особливості відбору мовних одиниць у конкретному мовленнєвому спілкуванні, будову текстів, логіко-композиційні й понятійно-змістові ознаки різних типів мовлення.

Наголошуючи на використанні розробленої нами лінгвометодичної технології „Інтерація різнотипових підходів” вважаємо, що слід активно її використовувати у навчально-виховному процесі вивчення української мови.

Список використаних джерел та літератури:

1. Біляев О. М. Концепція національної державної мови в школах України / Біляев О. М., Скуратівський Л. В., Симоненкова Л. М., Шелехова Г. Т. // Дивослово. – 1996. – № 1. – С. 16–22.
2. Дідук Г. І. Комунікативно-функціональний аспект вивчення словосполучення і речення у 5-8 класах / Г. І. Дідук // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2000. – Вип. 2. – С. 49–53.
3. Дідук Г. І. Конструювання та метод редагування в комунікативно-лінгвістичній роботі при вивченні займенника у 6-му класі / Г. І. Дідук // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2002. – № 8. – С. 95–99.
4. Дідук Г. І. Реалізація когнітивного принципу навчання у процесі комунікативно-лінгвістичної роботи на уроках української мови / Г. І. Дідук // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. Лінгводидактика. – 2004. – № 1. – С. 56–59.
5. Дідук Г. І. Проблема інтерації комунікативно-функціонального і компетентісно-орієнтованого підходів у чинних програмах і підручниках / Г. І. Дідук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. Лінгводидактика. – 2007. – № 9. – С. 194–199.
6. Донченко Т. Два уроки на одну тему / Т. Донченко // Дивослово. – 1996. – № 9. – С. 32–34.
7. Дороз В. Сучасні культурологічні підходи до навчання учнів – білінгвів другої мови / В. Дороз // Українська мова і література в школі. – 2010. – № 3. – С. 14–18.
8. Пассов Е. И. Коммуникативное иноязычное образование: концепция развития индивидуальности в диалоге культур / Е. И. Пассов. – Липецк : Липецк. гос. педаг. ин-т, 1998. – 159 с.
9. Пентилюк М. Концепція когнітивної методики навчання української мови / Пентилюк М., Нікітіна А., Горощкіна О. // Дивослово. – 2004. – № 8. – С. 5–9.
10. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Українська мова 5-12 класи / за ред. Скуратівського Л. В. – К. : Ірпінь, 2005. – 136 с.
11. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий / Г. К. Селевко. – 2006. – С. 71. – (Серия „Энциклопедия образовательных технологий”).
12. Anthony E. M. Approach, method and technique / E. M. Anthony // English Language Teaching. – London, 1963. – Vol. 17 – P. 63–67.
13. Byram M. Westigation studies in foreign language teaching / M. Byram. – Clevedon : Multilingual Mateers ltd., 1991. – P. 8–17.
14. Byram M. Definitions, objectives and assessment of sociocultural competence / Byram M., Zaraf G. // A Common European Framework for Language Teaching and Learning. – Strasbourg : Council of Europe Press, 1994. – P. 19.

Анотація

Г.И.Дидук-Ступяк

Взаимодействие традиционных и новейших подходов к изучению пунктуации в 8 классе

В научной статье показаны особенности учебной работы по формированию пунктуационных умений и навыков в учащихся 8 классов при применении инновационной лингвометодической технологии „Интеракия различновидовых подходов к изучению языка”; раскрыта актуальность проблемы и задания научного открытия; методологические основы сопоставления учебных действий в ходе изучения единиц языка и их употреблении в четырех видах речевой деятельности; конкретизировано понятие термина „подход”; описана система изучения обособленных обстоятельств в 8 классе за новой методикой с использованием таких подходов взаимосвязи как: коммуникативно-деятельностный, личностно ориентированный, социокультурный, текстоцентрический и компетентностный.

Ключевые слова: инновационная технология, интеракция, различновидовые подходы, пунктуация.

Summary

G.I.Diduk-Stupyak

The Interaction of Traditional and Modern Approaches to the Study of Punctuation in 8 Grade

The article deals with the basic school students' speech training peculiarities during the process of application of the innovative linguistic and methodical technology „The polytypic approaches interaction for learning Ukrainian language”. The actuality, the tasks of the research and methodical basis educational actions confrontation in four types of speech activity are found out. Some definitions for „approach” and the own interpretation of this term are indicated; the system of the word combination poetic studying at the fifth year in the way of the combination of such approaches as communicative and active, personality oriented, social and cultural, text centered and competent.

Key words: speech training, interaction, linguistic and methodical technology, approach, poetic studying.

Дата надходження статті:

„8” квітня 2011 р.